

صدای زمانه

جامعه‌شناسی شخصیت زن
در زمان بعد از انقلاب

کارولینا راکوویتسکا-عسگری

دانشیار دانشگاه یانگونی کراکف

عسگری حسنکلو

استاد یار دانشگاه خوارزمی

نشر اختران

سرشناسه	راکوویتسکا عسگری، کارولینا، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	صدای زمانه: جامعه‌شناسی شخصیت زن در رمان بعد از انقلاب/ کارولینا راکوویتسکا
مشخصات نشر	تهران: اختران، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	ص. ۳۳۶.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۰۷-۰۶۹-۵
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا.
یادداشت	کتابنامه: ص. [۳۲۹] - ۳۲۶: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	جامعه‌شناسی شخصیت زن در رمان بعد از انقلاب.
موضوع	داستان‌های فارسی — قرن ۱۴ — تاریخ و نقد.
موضوع	زنان در ادبیات.
موضوع	شخصیت‌پردازی در ادبیات.
شماره افزوده	عسگری حسنکلو، عسگر، ۱۳۵۴ -
رده‌بندی دیگری	۱۳۹۴ ص ۴ / ۳ ر / PIR ۳۸۶۹.
رده‌بندی دیویی	۸۱۳ / ۶۲۰۹ ف ۳.
شماره کتابشناسی	۳۰۹۰۹۳۵.

نشر اختران

صدای زمانه

جامعه‌شناسی شخصیت زن در رمان بعد از انقلاب

نویسندگان: کارولینا راکوویتسکا - عسگر عسگری حسنکلو

طرح جلد: بتی بریان

چاپ اول ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی فرشویه

کارگر جنوبی، روانمهر، پ ۱۵۲، ط ۱، تلفن: ۶۶۴۱۰۳۲۵ و 090Akhtaran فروشگاه: ۶۶۴۱۱۴۲۹

www.instagram.com/akhtaranpub - www.akhtaranbook.ir - info@akhtaranbook.ir

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۷-۰۶۹-۵

همه‌ی حقوق برای نشر اختران محفوظ است

بها: ۲۶۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	 اشاره
	فصل یکم: رمان و جامعه‌شناسی رمان
۱۵	 رمان: کلیات و تعاریف
۲۱	 بررسی جامعه‌شناختی رمان؛ معرفی نظریه‌ها
۴۱	 م. نل فرد و جامعه در رمان
۴۱	 الف. حائگاه برجسته فردیت در رمان (نظریه گئورگ لوکاچ)
۴۳	 ب. شخصیت به‌عنوان نماینده طبقه اجتماعی
۴۵	 ج. وجود آسان جامعه تو در تو در رمان
۴۶	 د. چندصدایی و انعزیت چندجانبه رمان
	فصل دوم: شخصیت‌پردازی در رمان
۵۳	 مسائل شخصیت‌پردازی در رمان
۵۴	 الف. برخورد سنتی با شخصیت
۵۷	 ب. جستاری در نظریه‌های جدید شخصیت
۶۰	 ج. روش‌های شخصیت‌پردازی
۶۵	 د. چگونگی تعامل شخصیت و جامعه در رمان
۶۸	 ه. هویت روایتی
	فصل سوم: رمان فارسی
۷۳	 رمان فارسی و تحولات سریع آن در سال‌های بعد از انقلاب
۸۱	 سیر گسترش شخصیت‌های فردیت‌یافته در رمان بعد از انقلاب
	فصل چهارم: سیر هویت زن در رمان فارسی
۸۹	 سیر هویت زن در رمان فارسی
	فصل پنجم: بررسی رمان‌های برگزیده
۹۹	 ۱. عوامل سنتی شخصیت‌پردازی زن در رمان‌های برگزیده
۱۰۱	 جای خالی سلوچ
۱۱۵	 طوبا و معنای شب
۱۲۹	 دل فولاد
۱۴۰	 جزیره سرگردانی

۱۵۴	نیمه غایب.....
۱۶۵	ساریان سرگردان.....
۱۷۹	چراغها را من خاموش میکنم.....
۱۹۰	پرنده من.....
۲۰۰	عادت میکنیم.....
۲۱۲	سرخي تراز من.....
۲۲۳	۲. عوامل جامعه‌شناختی شخصیت‌پردازی زن در رمان‌های برگزیده.....
۲۲۴	الف. تحولات اجتماعی: گذرگاه سنت و مدرنیته.....
۲۳۵	ب. وقایع اجتماعی- تاریخی.....
۲۴۵	ج. نقش‌پذیری شخصیت در جامعه.....
۲۶۷	د. برخورد شخصیت با افراد گوناگون.....
۲۷۲	ه. عوامل بازدارنده زن در جامعه.....
۲۷۸	و. تقابل شخصیت درونی و شخصیت اجتماعی: حفظ هویت روایتی.....
۲۸۹	فصل ششم: رابطه شخصیت و جامعه در رمان.....
۲۹۹	فصل هفتم: چندصدایی زن بعد از انقلاب.....
۳۱۱	فصل هشتم: نتیجه‌گیری و جمع‌بندی.....
۳۱۳	نتیجه‌گیری.....
۳۱۸	سخن پایانی.....
۳۲۹	فهرست منابع.....

اشاره

نگارش رمان فارسی خیلی دیرتر از رمان اروپایی آغاز شده و تا اکنون نیز در حال شکل‌گیری و تکامل فنی است. رمان فارسی از آغاز در پیوند مشکلات اجتماعی رشد کرده است و نویسندگان سعی کرده‌اند زندگی طبقات پرودست جامعه و بی‌عدالتی‌های اجتماعی را در آثارشان به تصویر بکشند؛ همین دلیل بیشتر نویسندگان ایرانی، غالباً از فرم داستان ساده، مده‌نویس استفاده کرده‌اند و بیشتر به موضوع رمان توجه داشته‌اند تا به شکل فنی آن. در مواردی نیز از رمان برای تبلیغ سیاسی-اجتماعی استفاده شده است و رمان‌نویسان در آثارشان به دنبال معرفی ایدئولوژی خاصی بوده‌اند این عوامل همراه با ساختار سنتی جامعه باعث شده است تا جزئیات فنی رمان کمتر مورد توجه قرار گیرد. به مرور زمان، به‌ویژه در دوران اخیر، رابطه رمان با جامعه به تدریج پیچیده‌تر می‌شود و از انعکاس مستقیم تعارضات جامعه در رمان فراتر می‌رود. به تدریج با پیچیده شدن ساختار جامعه، ساختار رمان نیز پیچیده می‌شود. این دگرگونی توجه به شخصیت‌پردازی را ضروری همراه دارد. شخصیت که در اولین رمان‌های فارسی در حد تیپ و نمادهای طبقه اجتماعی یا خانواده بوده است اکنون در ساختار رمان در اقلیت قرار می‌گیرد و به فردیت دست می‌یابد. این گرایش را در رمان قبل از انقلاب هم مشاهده می‌کنیم اما بیشتر در مورد شخصیت‌های مرد. دگرگونی ساختار اجتماعی در سال‌های پس از انقلاب، در رمان این دوره تأثیر آشکاری می‌گذارد و از جمله برای اولین بار در تاریخ رمان فارسی، شخصیت زن به درجه‌اعلایی از فردیت دست می‌یابد. در این دوران فعالیت اجتماعی زن که ناشی از مدرن‌شدن جامعه است در رمان نیز

منعکس می‌شود. شخصیت‌های زن مورد توجه نویسندگان قرار می‌گیرند و شخصیتشان با دقت ترسیم می‌شود. در این تحول نه تنها به کارگیری روش‌های گوناگون شخصیت‌پردازی مؤثر است بلکه معرفی شخصیت در برخورد با وقایع تاریخی و اجتماعی و فعالیت او در گروه‌های مختلف جامعه — یعنی توجه به عوامل جامعه‌شناختی شخصیت‌پردازی — از اهمیت خاصی برخوردار می‌شود.

در این کتاب بر آنیم تا نقش عوامل جامعه‌شناختی شخصیت‌پردازی در رمان بعد از انقلاب را در شکل‌گیری رمان مدرن چندصدایی بررسی کنیم. بررسی جامعه‌شناسانه شخصیت‌پردازی تا به حال پیشینه‌ای نداشته است؛ به همین دلیل لازم دانستیم در فصل اول ضمن مروری بر تعاریف رمان، نظریه‌های جامعه‌شناختی در باب رمان را معرفی و تحلیل کنیم و به بررسی مسائل درجانبه در رمان بپردازیم. در فصل دوم مسائل مربوط به شخصیت و شخصیت‌پردازی در رمان را مطرح کردیم و نظریه‌های سنتی و جدید را در برهه‌ای با مقوله مهم شخصیت و شخصیت‌پردازی در رمان تشریح کردیم. در فصل سوم رمان فارسی و تحولات سریع آن در سال‌های بعد از انقلاب و همچنین سیر گسترش شخصیت‌های فردیت‌یافته در رمان بعد از انقلاب را بررسی کردیم. در فصل چهارم سیر هویت زن در رمان فارسی، از دوره آغازین آن تا دوره اخیر بررسی شده است. فصل پنجم به بررسی رمان‌های برگزیده اختصاص دارد. برای بررسی عوامل جامعه‌شناختی شخصیت‌پردازی در رمان بعد از انقلاب، ده رمان انتخاب شده است. جای خاصی را برای محمود دولت‌آبادی، طویلا و معنای شب اثر شهرنوش پارسی‌پور، دل فولاد نوشته منیر و روانی‌پور؛ جزیره سرگردانی و ساربان سرگردان از سیمین دانشور؛ نیمه غایب نوشته حسین سنپور؛ چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم و عادت می‌کنیم از زویا پیرزاد؛ پرندۀ من اثر فریبا وفی؛ سرخی تراز من نوشته سپیده شاملو. همه این رمان‌ها از آثار شناخته شده بعد از انقلاب هستند اما معیار انتخابشان برای بررسی در این کتاب نه تنها ارزش هنری

بلکه توجه به ظرایف شخصیت‌پردازی و عوامل جامعه‌شناختی شخصیت زن در آنها نیز بوده است. در این فصل ابتدا به معرفی این رمان‌ها و عوامل سنتی شخصیت‌پردازی با تأکید بر شخصیت زن پرداختیم و سپس عوامل جامعه‌شناختی شخصیت‌پردازی را در این رمان‌ها بررسی کردیم. فصل ششم شامل بررسی رابطه پیچیده شخصیت و جامعه در رمان‌های منتخب است. در فصل هفتم با توجه به دستاوردهای فصول پیشین به بررسی و ارزیابی میزان موفقیت نویسندگان در خلق ساختار چندصدایی در رمان بعد از انقلاب پرداخته‌ایم. فصل هشتم نیز به نتیجه‌گیری نهایی اختصاص دارد.

کارولینا راکوویتسکا عگری

عگر عگری حسنکلو

تابستان ۱۳۹۴